

Nr 50

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till reseersättning och sjukpenning för personer med rörelseinvaliditet.

Andra lagutskottet har till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 168 i första kammaren av herr *Karlsson, Göran, m. fl.* och nr 199 i andra kammaren av fru *Eriksson i Ängelholm m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta

att reseersättning alltid skall utgå till patient, som besöker ortopedisk klinik för utprovning och erhållande av ortopediskt hjälpmedel;

att invalidiserad, under tid då ortopediskt hjälpmedel är inlämnat för reparation och annat hjälpmedel icke disponeras, skall kunna sjukskrivas och erhålla rätt till sjukpenning; samt

att uppdraga åt vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I:168.

Över motionerna, såvitt de avser rätt till sjukpenning, har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från medicinalstyrelsen och riksförsäkringsverket.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt bestämmelser i 2 kapitlet i lagen om allmän försäkring har försäkrad vid sjukdom rätt till ersättning för utgifter för läkarvård och sjukhusvård ävensom i samband därmed företagna resor. Närmare bestämmelser om reseersättning finns intagna i sjukreseförordningen. Vid läkarvård utgår ersättning endast i den mån resekostnaden överstiger ett karensbelopp av i regel fyra kronor. Den är därefter maximerad enligt särskilda

regler. Rätt till ersättning för resor till och från sjukvårdsinrättning föreligger då försäkrad åtnjutit sjukhusvård, som på grund av sjukdom varit erforderlig. I princip ersättes hela resan till sjukvårdsinrättningen men återresan endast i den mån kostnaden överstiger karensbeloppet fyra kronor.

Enligt 3 kap. 7 § lagen om allmän försäkring utgår sjukpenning vid sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Såsom sjukdom anses jämväl sådant tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, som förorsakats av sjukdom för vilken sjukpenning utgivits och som alltjämt kvarstår efter sjukdomens upphörande.

Begreppet sjukdom är icke närmare definierat i lagen. Nämnda stadganden hade motsvarighet i 21 § lagen om allmän sjukförsäkring. I det betänkande som låg till grund för sistnämnda lagstiftning (SOU 1944:15) anförde *socialvårdskommittén* (s. 162) att man inte funnit lämpligt eller ens möjligt att i lagtexten ge en definition av sjukdomsbegreppet. Vidare anfördes:

Man synes vid bedömande av huruvida sjukdom föreligger eller icke i första hand ha att hålla sig till vad som enligt vanligt språkbruk och gängse läkarvetenskaplig uppfattning är att anse som sjukdom. Med denna utgångspunkt torde såsom sjukdom kunna betecknas varje onormalt kropps- eller själstillstånd, vilket icke sammanhänger med den normala livsprocessen. Efter en sjukdomsprocess kvarblivande missbildningar eller stymplingar utan samband med sjukliga symtom böra dock icke räknas såsom sjukdom. Ett kroppslyte bör alltså ej anses såsom sjukdom. Å andra sidan bör icke endast själva sjukdomsprocessen såsom sådan utan även en efter sjukdomsprocessen kvarstående nedsättning eller rubbning av det fysiska eller psykiska tillståndet kunna räknas såsom sjukdom.

I samma betänkande uttalade socialvårdskommittén i specialmotiveringen till berörda bestämmelse (s. 311):

Har vederbörande varit arbetsoförmögen efter sjukdomens slut, kan sedermera av annan anledning än sjukdom inträdande arbetsoförmåga eller nedsättning av arbetsförmågan, även om den uppenbarligen har samband med den tidigare sjukdomen, icke i och för sig medföra rätt till sjukpenning. Dock bör den omständigheten, att någon efter sjukdomens upphörande en kortare tid sökt fullgöra sitt arbete i syfte att konstatera, huruvida han är i stånd att sköta arbetet, icke utgöra avgörande bevis för att arbetsförmåga då förelegat.

I remissyttrande över socialvårdskommitténs betänkande framhöll *försäkringsrådet*, att den föreslagna bestämmelsen att med sjukdom skall jämföras vissa tillstånd av arbetsoförmåga eller nedsatt arbetsförmåga måste anses innebära att även sådana efter en sjukdomsprocess kvarblivande

missbildningar eller stympningar utan samband med sjukliga symptom, som inte borde räknas såsom sjukdom, omfattades av bestämmelsen. I anledning av remissyttrandet bekräftade föredragande departementschefen i *proposition nr 312 år 1946* (s. 224), att enligt de berörda stadgandena sådan efter sjukdom kvarstående arbetsförmåga, som föranledes av missbildningar och stympningar, i förevarande hänseende bör jämföras med sjukdomstillstånd.

Sjukreseutredningen anförde i betänkandet »Sjukreseersättningar» (SOU 1958:23) i fråga om vanföras resor för byte av proteser och dylikt, att tillämpningen av sjukförsäkringslagen vore ojämn och att detta sammanhänge med svårigheten att i enskilda fall bestämma vad som skulle anses såsom sjukdom. Utredningen föreslog därför, att tillämpningsföreskrifter beträffande den ortopediska vården skulle utfärdas. Enligt föredragande departementschefens uttalande i *proposition nr 161 till 1959 års riksdag* med förslag till vissa ändringar av sjukförsäkringslagen borde det ankomma på riks-försäkringsanstalten att utfärda sådana föreskrifter. I anledning härav föreskrev *riks-försäkringsanstalten i cirkulär till de allmänna sjuk-kassorna den 31 december 1959* »att läkarvård, som i 14 § sjukförsäkringslagen avses, alltid skall anses meddelad, då läkare medverkat vid vård å sådan klinik». I anslutning härtill har *medicinalstyrelsen i cirkulärskrivelse till läkare vid ortopediska kliniker m. m. den 23 juni 1960* anfört, att undersökning och behandling, som meddelas patient av läkare vid ortopedisk klinik, enligt styrelsens mening bör jämföras med läkarvård vid sjukdom och bli ersättningsbar enligt sjukförsäkringslagen. Innebörden av riks-försäkringsanstaltens och medicinalstyrelsens anvisningar är att i de fall läkare medverkat vid undersökning och behandling å ortopedisk klinik ersättning från sjuk-kassa skall utgå såväl för läkarvården som för resorna i samband därmed.

När arbetsförmåga uppkommer genom att protesen ej kan användas på grund av att den förorsakar sår eller annat sjukdomstillstånd inträder i princip rätt till sjukpenning. Arbetshinder på grund av skada på själva protesen har däremot ej ansetts medföra rätt till sjukpenning, när den kroppsliga defekten som sådan inte förändrats.

I fråga om vanföras resor för undersökning och behandling kan, då rese-kostnadsersättning från sjuk-kassa inte utges, enligt *kungörelsen den 26 maj 1954 angående statsbidrag till resor för vanföra m. m.* i vissa fall utgå resebidrag efter behovsprövning. Sålunda får medellös eller mindre bemedlad vanför, som beretts tillfälle till undersökning, behandling eller yrkesutbildning på någon av de statsunderstödda vanförestalterna, under förutsättning att ersättning för resor till och från anstalten och hemmet inte skall

utges av allmän sjukkasse, genom anstaltens försorg beredas bidrag till sådana resor. Resebidraget utgår med samma belopp som skulle ha utgivits, om kostnaderna skolat ersättas enligt sjukförsäkringslagens bestämmelser. Prövningen av bidragsbehovet samt utbetalningen av bidrag ankommer på anstaltens överläkare.

Historik

Beträffande vanföras resor för byte av proteser o. d. anförde *sjukreseutredningen* i sitt betänkande närmare följande:

Vi har dryftat frågan om att utsträcka ersättningsrätten till att avse även sådana resor till och från ortopediska kliniker som ej står i samband med läkarvård. Vi har dock inte ansett oss böra framlägga något förslag härom. Lika angeläget kunde det vara att medge ersättning vid resor för exempelvis foniatrisk behandling av talpedagog. Liksom när det gäller vård, som lämnas av sjuksköterska, skulle en dylik utvidgning av försäkringsskyddet innebära en så betydelsefull förändring av sjukförsäkringens innehåll att den inte bör genomföras enbart på grund av överväganden om vad som kan vara motiverat från resekostnadssynpunkt.

Spörsmålet borde därför enligt utredningens mening prövas i ett större sammanhang.

I *propositionen nr 161 till 1959 års riksdag* anförde föredragande departementschefen, att han i likhet med sjukreseutredningen ännu icke fann tiden vara inne att ta ställning till frågan om gottgörelse för resor vid erhållande av sjukvård, som meddelades av annan än läkare. Spörsmålet om en eventuell utvidgning av ersättningsrätten borde anstå till den allmänna översyn av lagen, som kunde förväntas inom en förhållandevis nära framtid.

Andra lagutskottet biträdde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 45 uppfattningen, att mera väsentliga utökningar av försäkringsskyddet såvitt gällde reseersättning icke borde ske i samband med en partiell reform. Enligt utskottets mening var det emellertid angeläget, att en allmän översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna snarast kom till stånd, varvid bl. a. frågan om vilka slag av resor som borde omfattas av försäkringsskyddet kunde bli föremål för förnyat övervägande.

Vid *1962 års riksdag* väcktes motioner som syftade till att reseersättning skulle utges från sjukkasse även i de fall då läkare icke medverkat vid utbyte eller inprovning av ortopediskt hjälpmedel. *Andra lagutskottet* behandlade motionerna i utlåtande nr 20. Utskottet erinrade om att chefen för socialdepartementet i december 1961 tillkallat särskilda sakkunniga för att företa en översyn av sjukförsäkringslagstiftningen och att denna utredning

enligt direktiven skulle behandla bl. a. frågor som rörde ersättning från sjukkasse för resekostnader. Utskottet fann det vid sådant förhållande lämpligt att det av motionärerna aktualiserade spörsmålet gjordes till föremål för prövning i samband därmed.

I skrivelse till Kungl. Maj:t gav riksdagen såsom sin mening till känna vad utskottet anfört.

Motionerna

Till stöd för yrkandet om vidgad rätt till sjukpenning för personer med rörelseinvaliditet anföres i motionerna följande:

Enligt utfärdade anvisningar rörande handläggning av bidrag till ortopediska hjälpmedel äger patient rätt att erhålla ytterligare en protes, när den först utprovade visat sig fungera väl. Trots detta händer det icke alltför sällan, att när en protes går sönder äger den amputerade icke någon funktionsduglig reservprotes. Samma situation kan även drabba bärare av andra ortopediska hjälpmedel. Vederbörande blir därvid helt arbetsoförmögen och måste under den tid, som hjälpmedlet är inlämnat för reparation, vara borta från sitt arbete med förlorad arbetsförtjänst som följd.

Enligt de principer, som tillämpas av medicinalstyrelsens disciplinnämnd, bör det anses skäligen att invalidiserad, som icke kan disponera sitt hjälpmedel och härigenom måste avstå från arbete, betraktas som sjuk och sålunda äger rätt till sjukpenning mot utfärdad läkarintyg.

Remissyttrandena

Riksförsäkringsverket anser sig bära avstyrka motionerna. Riksförsäkringsverket redogör för tillämpningen av gällande regler och erinrar om tillkallandet av 1961 års sjukförsäkringsutredning samt fortsätter:

Utredningen bör enligt föredragande departementschefens uttalande ha till uppgift att söka nå fram till ytterligare förbättringar i den enskildes skydd i den utsträckning så befinnes möjligt. Frågan om utvidgning av rätten till sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring torde kunna förväntas bli föremål för utredningens överväganden. I avvaktan härpå bör enligt verkets uppfattning någon utvidgning av nämnda ersättningsrätt i vart fall inte förekomma.

Det bör i detta sammanhang uppmärksammas, att den i motionerna ifrågasatta utvidgningen av sjukpenningrätten ofta skulle medföra att tid för vilken sjukpenning skulle utgå bleve i ej önskvärd utsträckning beroende av den försäkrades egna åtgöranden.

Medicinalstyrelsen anser, att sjukskrivning bör kunna ske och sjukpenning utgå, då det ortopediska hjälpmedlet är av väsentlig betydelse för invaliditetens lindring. Då i dylika fall hjälpmedlen ofta torde vara att hänföra till dem som enligt medicinalstyrelsens bifogade cirkulär i ämnet kan

erhållas i två exemplar, torde sjukskrivning av förevarande orsak enligt styrelsens mening endast behöva tillgripas i undantagsfall. Styrelsen ifrågasätter om icke sjukpenning i dessa fall bör kunna utgå redan enligt gällande lag.

Utskottet

Enligt gällande bestämmelser utgår ersättning från sjukförsäkringen för resor i samband med utbyte eller inprovning av ortopediskt hjälpmedel endast då läkare medverkat vid utbytet eller inprovningen. Sjukpenning utges när arbetsförmåga uppkommer genom att det ortopediska hjälpmedlet inte kan användas på grund av att det orsakar sår eller annat sjukdomstillstånd. Arbetshinder på grund av skada på själva hjälpmedlet anses däremot inte medföra rätt till sjukpenning. Förevarande motioner syftar till att reseersättning skall utges även i de fall då läkare icke medverkat vid utbytet eller inprovningen samt att sjukpenning skall kunna utgå till invaliderad under tid då ortopediskt hjälpmedel är inlämnat för reparation och annat hjälpmedel icke är disponibelt.

Beträffande frågan om rätt till ersättning för resor vid besök på ortopedisk klinik vill utskottet erinra om att riksdagen förra året i anledning av motionsyrkande av samma innebörd som det nu aktuella i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att spörsmålet borde prövas av 1961 års sjukförsäkringsutredning. Något ytterligare initiativ i denna fråga anser utskottet icke erforderligt.

Statsbidrag utgår som regel för anskaffande av två exemplar av ortopediskt hjälpmedel. Vidare bör beaktas att sjukpenning inte utges för de tre första dagarna av varje sjukperiod och att det kan antagas att hjälpmedlen ofta kan repareras inom denna tidrymd. De fall då sjukpenning aktualiseras torde därför inte vara talrika. Det har emellertid upplysts att de ortopediska verkstäderna är hårt belastade och att det på grund härav kan dröja, innan en handikappad erhåller det andra exemplaret av sitt hjälpmedel. Utskottet anser därför att frågan om rätt till sjukpenning i här avsedda situationer bör bli föremål för prövning. Med hänsyn till sambandet med den tidigare till 1961 års sjukförsäkringsutredning hänskjutna frågan synes det utskottet lämpligt att motionerna överlämnas till denna utredning för beaktande.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 168 och II: 199, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att motionerna, såvitt de avser frågan om sjukpenning, överlämnas till 1961 års sjukförsäkringsutredning för beaktande, samt

2) att motionerna, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, herr Kaijser, fru Carlqvist*, fru Gärda Svensson*, fröken Nordström och herr Edström*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, fröken Wetterström, fröken Sandell, herr Fredriksson*, fru Eriksson i Ängelholm, herr Gustavsson i Alvesta och fru Svensson i Kungsör*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.